СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
ПАТОМОРФОЛОГІЯ З СЕКЦІЙНИМ КУРСОМ

Спеціальність: **224 Технології медичної діагностики та лікування**
Освітньо-професійна програма: **Лабораторна діагностика**
Спеціалізація: **Лабораторна діагностика**
Код компонента в освітній програмі: **ОК 16**
Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**
Форма здобуття освіти: **очна (денна)**
Рік навчання: **2**
Семестр(и): **IV (весняний)**
Тип освітнього компонента: **обов'язковий**
Навчальний рік: **2025-2026**

Обсяг: **5 кредитів ECTS (150 год.)**
Навчальні заняття: **лекційні та практичні заняття, консультації**
Підсумковий контроль: **іспит**
Пререквізити: **ОК 7, ОК24**

Кафедра/підрозділ: **кафедра патологічної анатомії (м. Харків, пр. Науки, 4, 3-й поверх)**
Керівники освітнього компонента: Марковський В.Д.email: vd.markovskyi@knmu.edu.ua
Калужина-Білецька О.В. email: ov.kaluzhyna@knmu.edu.ua

Сторінка освітнього компонента в Системі дистанційного навчання ХНМУ (Moodle):
https://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=430

ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Вивчення освітнього компоненту «Патоморфологія з секційним курсом» є структурне підґрунтя хвороб людини для поглибленого засвоєння фундаментальних основ медицини та клінічної картини захворювань із подальшим використанням одержаних знань у практичній роботі.

МЕТА КУРСУ: є мікроскопічна та ультрамікроскопічна будова структур людського організму, їх розвиток і зміни у різноманітних умовах життєдіяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

ПРН 2. Визначати якісний та кількісний склад речовин та їх сумішей. Демонструвати використання знань про морфологічні зміни тканин і органів для діагностики патологічних станів, виявляти помилкові результати та вживати заходи щодо їх корекції.

ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Перелік тем лекційних занять (36 годин):

Розділ І. Загальна патоморфологія.

1. Тема 1. Предмет, завдання і методи патоморфології. Поняття про морфогенез, патогенез і нозологію. Альтерація, причини, механізми виникнення. Дистрофії, види, значення для організму.
2. Тема 2. Некроз, його ознаки, види, причини, наслідки. Регенерація, її види, регенерація окремих тканин і органів. Загоювання ран.
3. Тема 3. Порушення кровообігу. Види, причини і механізми виникнення.
4. Тема 4. Запалення, етіологія та патогенез, класифікація. Види запалення. Ексудативне запалення. Морфологія ексудативного запалення. Ускладнення. Причини смерті.
5. Тема 6. Імунопатологічні процеси: реакції гіперчутливості негайного та сповільненого типу. Імунодефіцитні стани.
6. Тема 7. Пухлинний ріст, ознаки, види росту пухлин. Канцерогенні фактори. Метастазування. Вплив пухлини на організм людини.

7. Тема 8. Мезенхімальні пухлини. Пухлини з меланінутворюючої та нервової тканини.
8. Тема 9. Пухлини з епітеліальної тканини.
9. Тема 10. Гемобластози: гострі та хронічні. Анемії.

Розділ ІІ. Спеціальна патоморфологія.

10. Тема 1. Патоморфологія захворювань органів серцево-судинної системи: атеросклероз, гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця, цереброваскулярні захворювання.
11. Тема 2. Патоморфологія захворювань сполучної тканини з аутоімунізацією.
12. Тема 3. Патоморфологія захворювань органів дихання.
13. Тема 4. Патоморфологія захворювань органів шлунково-кишкового тракту, печінки, жовчовивідних шляхів та ендокринних залоз.
14. Тема 5. Патоморфологія захворювань органів сечостатевої системи. Шляхи інфікування і наслідки захворювань.
15. Тема 7. Інфекційні хвороби. Етіологія та перебіг інфекційних процесів. Кишкові інфекції.
16. Тема 8. Вірусні та дитячі інфекції.
17. Тема 9. Туберкульоз.
18. Тема 10. Особливо небезпечні інфекції: сепсис, чума, туляремія, бруцельоз, сибірка. СНІД. Міри профілактики та наслідки захворювань.

Перелік тем практичних занять (40 годин):

Розділ І. Загальна патоморфологія

1. Тема 1. Предмет, завдання і методи патоморфології. Поняття про морфогенез, патогенез і нозологію. Альтерація, причини, механізми виникнення. Дистрофії, види, значення для організму.
2. Тема 2. Некроз, його ознаки, види, причини, наслідки. Регенерація, її види, регенерація окремих тканин і органів. Загоювання ран.
3. Тема 3. Порушення кровообігу. Види, причини і механізми виникнення.
4. Тема 4. Запалення, етіологія та патогенез, класифікація. Види запалення. Ексудативне запалення. Морфологія ексудативного запалення. Ускладнення. Причини смерті.
5. Тема 5. Проліферативне запалення. Специфічне запалення. Гранулематоз. Сифіліс.
6. Тема 6. Імунопатологічні процеси: реакції гіперчутливості негайного та сповільненого типу. Імунодефіцитні стани.
7. Тема 7. Пухлинний ріст, ознаки, види росту пухлин. Канцерогенні фактори. Метастазування. Вплив пухлини на організм людини.
8. Тема 8. Мезенхімальні пухлини. Пухлини з меланінутворюючої та нервової тканини.
9. Тема 9. Пухлини з епітеліальної тканини.
10. Тема 10. Гемобластози: гострі та хронічні. Анемії.
11. Тема 11. Підсумкове заняття 1.

Розділ ІІ. Спеціальна патоморфологія.

12. Тема 1. Патоморфологія захворювань органів серцево-судинної системи: атеросклероз, гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця, цереброваскулярні захворювання.
13. Тема 2. Патоморфологія захворювань сполучної тканини з аутоімунізацією.
14. Тема 3. Патоморфологія захворювань органів дихання.
15. Тема 4. Патоморфологія захворювань органів шлунково-кишкового тракту, печінки, жовчовивідних шляхів та ендокринних залоз.
16. Тема 5. Патоморфологія захворювань органів сечостатевої системи. Шляхи інфікування і наслідки захворювань.
17. Тема 6. Патоморфологія захворювань вагітності та післяпологового періоду. Пре- та перинатальна патологія.
18. Тема 7. Інфекційні хвороби. Етіологія та перебіг інфекційних процесів. Кишкові інфекції.
19. Тема 8. Вірусні та дитячі інфекції.
20. Тема 9. Туберкульоз.
21. Тема 10. Особливо небезпечні інфекції: сепсис, чума, туляремія, бруцельоз, сибірка.

СНІД. Міри профілактики та наслідки захворювань.

22. Тема 11. Підсумкове заняття 2.

Розділ 3. Секційний курс

23. Тема 1. Завдання і методи патологоанатомічної служби та її місце у системі охорони здоров'я України Основні завдання патологоанатомічного бюро, централізованої прозектури й патологоанатомічного відділення центральної районної лікарні. Посадові вимоги до лікаря патологоанатома і персоналу відділення. Обладнання та оснащення патологоанатомічного відділення. Порядок розтину трупів у лікувально-профілактичних закладах. Основна патологоанатомічна документація.
24. Тема 2. Метод дослідження біопсійного та операційного матеріалу. Правила дослідження біопсійного, операційного і цитологічного матеріалу. Доставка об'єктів для дослідження в патологоанатомічне відділення. Обробка матеріалу, отриманого з різних органів та патологічних утворень. Термін виконання біопсій. Межі біопсій. Форма відповіді патологоанатома на біопсію. Термін зберігання гістологічних препаратів біопсій.
25. Тема 3. Побудова патологоанатомічного діагнозу та порівняння його з клінічним. Причини неправильних клінічних діагнозів (об'єктивні, суб'єктивні). Правила та порядок заповнення лікарського свідоцтва про смерть (заповнити п. 11) та лікарського свідоцтва про перинатальну смерть (п. 21). Визначення основного захворювання, ускладнень, супутніх захворювань, безпосередньої причини смерті.
26. Тема 4. Розтин померлого (клініко-анатомічний аналіз). Техніка розтину померлого. Особливості розтину трупа немовляти. Визначення критеріїв живонародження, мертвонародження, перинатального періоду, зазначення періодів розвитку зародка, плода і новонародженої дитини. Бальзамування і прибирання трупа. Збереження органів після розтину. Дослідження органів після розтину.
27. Тема 5. Оформлення патологоанатомічної документації: протоколу патологоанатомічного розтину, його частин – патологоанатомічного діагнозу та патологоанатомічного епікризу (співставлення клінічного і патологоанатомічного діагнозів, висновок про причину смерті, дефекти діагностики та лікування). Робота з Міжнародною класифікацією хвороб X перегляду (1995 р.) згідно патологоанатомічного діагнозу розтину.
28. Тема 6. Визначення понять «патоморфоз», «ятрогенія» (друга хвороба). Особливості перебігу захворювань.
29. Тема 7. Підготовка і проведення засідання лікувально-контрольної комісії, комісії по вивченню смертельних наслідків та клініко-анатомічної конференції. Загальнолікарські, відділкові та профільні клініко-анатомічні конференції, як вид спільної діяльності патологоанатомів і клініцистів та їх задачі. Термін і порядок проведення конференцій. Характер матеріалу, що відбирається на конференцію. Роль патологоанатома в проведенні клініко-анатомічних конференцій, лікувально-контрольних комісій та комісій по вивченню смертельних наслідків.
30. Тема 8. Підсумкове заняття 3.

Перелік тем самостійної роботи студента (74 години):

Розділ І. Загальна патоморфологія.

1. Тема 1. Предмет, завдання і методи патоморфології. Поняття про морфогенез, патогенез і нозологію. Альтерація, причини, механізми виникнення. Дистрофії, види, значення для організму.
2. Тема 2. Некроз, його ознаки, види, причини, наслідки. Регенерація, її види, регенерація окремих тканин і органів. Загоювання ран.
3. Тема 3. Порушення кровообігу. Види, причини і механізми виникнення.
4. Тема 4. Запалення, етіологія та патогенез, класифікація. Види запалення. Ексудативне запалення. Морфологія ексудативного запалення. Ускладнення. Причини смерті.
5. Тема 5. Проліферативне запалення. Специфічне запалення. Гранулематоз. Сифіліс.
6. Тема 6. Імунопатологічні процеси: реакції гіперчутливості негайного та сповільненого

типу. Імунодефіцитні стани.

7. Тема 7. Пухлинний ріст, ознаки, види росту пухлин. Канцерогенні фактори. Метастазування. Вплив пухлини на організм людини.
8. Тема 8. Мезенхімальні пухлини. Пухлини з меланінутворюючої та нервової тканини.
9. Тема 9. Пухлини з епітеліальної тканини.
10. *Тема 10. Гемобластози: гострі та хронічні. Анемії.*
11. *Тема 11. Підсумкове заняття 1.*

Розділ ІІ. Спеціальна патоморфологія.

12. Тема 1. Патоморфологія захворювань органів серцево-судинної системи: атеросклероз, гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця, цереброваскулярні захворювання.
13. Тема 2. Патоморфологія захворювань сполучної тканини з аутоімунізацією.
14. Тема 3. Патоморфологія захворювань органів дихання.
15. Тема 4. Патоморфологія захворювань органів шлунково-кишкового тракту, печінки, жовчовивідних шляхів та ендокринних залоз.
16. Тема 5. Патоморфологія захворювань органів сечостатевої системи. Шляхи інфікування і наслідки захворювань.
17. Тема 6. Патоморфологія захворювань вагітності та післяпологового періоду. Пре- та перинатальна патологія.
18. Тема 7. Інфекційні хвороби. Етіологія та перебіг інфекційних процесів. Кишкові інфекції.
19. Тема 8. Вірусні та дитячі інфекції.
20. Тема 9. Туберкульоз.
21. Тема 10. Особливо небезпечні інфекції: сепсис, чума, туляремія, бруцельоз, сибірка. СНІД. Міри профілактики та наслідки захворювань.
22. Тема 11. Підсумкове заняття 2.

Розділ 3. Секційний курс

23. Тема 1. Завдання і методи патологоанатомічної служби та її місце у системі охорони здоров’я України Основні завдання патологоанатомічного бюро, централізованої прозектури й патологоанатомічного відділення центральної районної лікарні. Посадові вимоги до лікаря патологоанатома і персоналу відділення. Обладнання та оснащення патологоанатомічного відділення. Порядок розтину трупів у лікувально-профілактичних закладах. Основна патологоанатомічна документація.
24. Тема 2. Метод дослідження біопсійного та операційного матеріалу. Правила дослідження біопсійного, операційного і цитологічного матеріалу. Доставка об’єктів для дослідження в патологоанатомічне відділення. Обробка матеріалу, отриманого з різних органів та патологічних утворень. Термін виконання біопсій. Межі біопсій. Форма відповіді патологоанатома на біопсію. Термін зберігання гістологічних препаратів біопсій.
25. Тема 3. Побудова патологоанатомічного діагнозу та порівняння його з клінічним. Причини неправильних клінічних діагнозів (об’єктивні, суб’єктивні). Правила та порядок заповнення лікарського свідоцтва про смерть (заповнити п. 11) та лікарського свідоцтва про перинатальну смерть (п. 21). Визначення основного захворювання, ускладнень, супутніх захворювань, безпосередньої причини смерті.
26. Тема 4. Розтин померлого (клініко-анатомічний аналіз). Техніка розтину померлого. Особливості розтину трупа немовляти. Визначення критеріїв живонародження, мертвонародження, перинатального періоду, зазначення періодів розвитку зародка, плода і новонародженої дитини. Бальзамування і прибирання трупа. Збереження органів після розтину. Дослідження органів після розтину.
27. Тема 5. Оформлення патологоанатомічної документації: протоколу патологоанатомічного розтину, його частин – патологоанатомічного діагнозу та патологоанатомічного епікризу (співставлення клінічного і патологоанатомічного діагнозів, висновок про причину смерті, дефекти діагностики та лікування).Робота з Міжнародною класифікацією хвороб X перегляду (1995 р.) згідно патологоанатомічного діагнозу розтину.
28. Тема 6. Визначення понять «патоморфоз», «ятрогенія» (друга хвороба). Особливості

перебігу захворювань.

29. Тема 7. Підготовка і проведення засідання лікувально-контрольної комісії, комісії по вивченню смертельних наслідків та клініко-анатомічної конференції. Загальнолікарські, відділкові та профільні клініко-анатомічні конференції, як вид спільної діяльності патологоанатомів і клініцистів та їх задачі. Термін і порядок проведення конференцій. Характер матеріалу, що відбирається на конференцію. Роль патологоанатома в проведенні клініко-анатомічних конференцій, лікувально-контрольних комісій та комісій по вивченню смертельних наслідків.
30. Тема 8. Підсумковий заняття 3.

СРС спрямована на поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих під час аудиторного навчання та сприяють формуванню професійних компетентностей.
Результати СРС підлягають контролю та включені до підсумкового контролю знань.

Консультації: онлайн, за попередньою реєстрацією на сторінці курсу в Системі дистанційного навчання курсу.

Методи навчання: розповідь-пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація, презентація, відеороліки, відеофільми, дискусія, круглий стіл, ділова, рольова, імітаційна гра, моделювання процесів та ситуацій, кейс-метод, метод проєктів, дебати, метод «Мозковий штурм», вебінар, спаринг-партнерство (навчання в парах), віртуальна консультація.

ОЦІНЮВАННЯ

Поточна навчальна діяльність (ПНД). Оцінювання успішності здобувачів освіти здійснюється відповідно до Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в ХНМУ (https://knmu.edu.ua/doc_block_type/instrukcziyi-navchalnogo-proczesu/). Оцінка за практичне чи підсумкове заняття становить від 2 до 5 балів. Подання завдань за запізненням з неповажних причин тягне за собою зниження оцінки відповідно до відсотка запізнення в часі від часу виконання завдання. Завдання перевіряються протягом 24 год. Оцінки виставляються в електронний журнал. Незадовільні оцінки відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять (chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/pol_por-vidprac-zaniat.pdf).
В кінці семестру середня оцінка за семестр конвертується у багатобальну оцінку (70 – 120 балів) відповідно до таблиці 1 Інструкції з оцінювання (див. вище). Середнє арифметичне ПНД за обидва семестри становить **загальну навчальну діяльність (ЗНД)**.
Індивідуальні завдання (ІЗ) Індивідуальні завдання здобувача (далі – ІЗЗ) не є обов'язковим елементом, але при бажанні здобувача освіти може бути виконане і оцінюються в балах ECTS (не більше 10), які додаються до суми балів, набраних за поточну навчальну діяльність. На засіданні кафедри затверджено перелік індивідуальних завдань (участь з доповідями в студентських конференціях, профільних олімпіадах, підготовка аналітичних оглядів з презентаціями з перевіркою на плагіат) з визначенням кількості балів за їх виконання, які можуть додаватись, як заохочувальні (не більше 10).
Підсумковий контроль. Умовою допуску до іспиту є набрання 70 балів ЗНД. Оцінка за іспит становить від 50 до 80 балів.
Оцінка з дисципліни (ОД). ОД = ЗНД + ІЗ + іспит.
Оскарження результатів підсумкового контролю проводиться у встановленому в ХНМУ порядку (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_apel_kontrol.pdf).

ПОЛІТИКИ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Рекомендації щодо роботи на курсі: брати активну участь у всіх формах роботи на заняттях, присвячувати 1-2 год. щодня виконанню самостійної роботи та підготовці до занять, ставити

запитання під час занять, відвідувати консультації, вчасно здавати завдання та виконувати усі форми контролю.

Відвідування занять. Відвідування практичних занять є обов'язковим. Формою одягу під час офлайн-занять є білий медичний халат. При запізнення більше ніж на 5 хвилин ви можете бути не допущені до заняття. Пропущені заняття відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять ((chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/pol_por-vidprac-zaniat.pdf).

Академічна доброчесність. ХНМУ стоїть на позиціях нульової толерантності до проявів академічної недоброчесності. Будь-які порушення принципів академічної доброчесності тягнуть за собою відповідальність у встановленому в ХНМУ порядку (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_ad-1.pdf).

Використання електронних гаджетів та інструментів штучного інтелекту допускається лише з дозволу викладача.

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами. Здобувачі з особливими освітніми потребами мають зв'язатися з викладачем задля розробки індивідуальної освітньої траєкторії.

Час відповіді викладача: 24 години.

Технічні вимоги до роботи на курсі:

- доступ до комп'ютера, ноутбука, планшета чи смартфона
- корпоративний обліковий запис Google з власним фото
- навички роботи з Google Workspace (Google Meet, Docs, Sheets, Slides, Forms) та Moodle

Технічна підтримка: АСУ (ev.shevtsov@knmu.edu.ua), Google (tehotdelknmu@gmail.com), Moodle (al.korol@knmu.edu.ua)

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Патоморфологія = Pathomorphology : Атлас = Atlas (укр. і англ. мовами) / [Багрій М. М., Боднар Л. П., Боднар П. Я. та ін. ; за ред.: Боднара Я.Я., Багрія М. М., Зербіно Д. Д., Романюка А. М., Волошина В. Д.]. – Вінниця : Нова Книга, 2021. – 648 с. ISBN 978-966-382- 918-0

2. Кумар В. Основи патології за Роббінсом : пер 10-го англ. вид. : у 2 т. / Віней Кумар, абдул К. Аббас, Джон К. Астер та ін.; наук. ред. пер. проф.: І. Сорокіна, С. Гичка, І. Давиденко. – К. : ВСВ "Медицина", 2024. – VIII, 895 с.

3. Histology for Pathologists/ ad. Stacey E. Mills – Philadelphia – Baltimore - New York – London – 2020 – 1320p.

4. НАКАЗ МОЗ України від 06.09.2021 № 1877 «Про затвердження Порядку проведення патологоанатомічного розтину».

Зав. кафедри патологічної анатомії ОРИГІНАЛ ПІДПИСАНО УКРАЇНА 61022, м.Харків, проспект Науки, 4 ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ Володимир МАРКОВСЬКИЙ